

Надія СТРИШЕНЕЦЬ,

керівник Центру формування бібліотечно-інформаційних ресурсів НБУВ,
канд. іст. наук

Запозичення в українській бібліотечно-інформаційній термінології

У статті розглядаються причини та основні види запозичень англійських термінів у сучасній українській бібліотечно-інформаційній термінології. Особлива увага приділена інтернаціоналізму. Наводяться вимоги, яким мають відповідати запозичення.

К л ю ч о в і с л о в а: запозичення, інтернаціоналізм, бібліотечно-інформаційна термінологія, терміносистема.

Проблема запозичення, тобто звернення до лексичного фонду інших мов, є дуже актуальною для бібліотечно-інформаційної термінології (БІТ) у зв'язку зі змінами, які відбулися і продовжують відбуватися в ній під впливом термінології комп'ютерних та телекомунікаційних технологій. Існуючий мовний потенціал бібліотечно-інформаційної галузі, який десятиліттями функціонував без відчутних змін, перестав відповідати комунікативним потребам. Визначальною мотивацією для істотних змін БІТ стало запозичення нових технологій разом із програмним забезпеченням, яке супроводжувалося потужним припливом нових понять та термінів, тобто розвиток бібліотечної справи відбувався паралельно зі зростанням термінології. При цьому практично всі нові терміни, пов'язані з впровадженням нових технологій, надійшли як запозичення, а точніше як англійські запозичення.

Вживання іноземних термінів є поширеним і одним з найпродуктивніших способів терміноутворення. Хоча процес запозичення термінів незначною мірою відрізняється від запозичення слів загальнолітературною мовою, проте термінологічна лексика є найбільш відкритою для їх проникнення і має певні особливості.

Термінологічним запозиченням у цілому приділяється недостатньо уваги. Як правило, дослідники і навіть енциклопедія «Українська мова»?¹ посилаються на монографію Д. Лотте². І хоча ця праця зберігає актуальність і може стати корисною

при вирішенні методичних та практичних завдань, що стоять перед термінологами, все ж рік її написання – 1946 – свідчить про те, що робота ця носить скоріше історико-науковий характер, тому й містить спеціальні коментарі та уточнення. В українському термінознавстві немає узагальнювального дослідження, яке б висвітлювало питання запозичення й впорядкування іноземних термінів і терміноелементів і базувалося на значному термінологічному матеріалі, недостатньо розроблена теорія мовного запозичення. Тим більше відсутні такі дослідження в інформаційно-бібліотечному термінознавстві, хоча практична лексикографія, робота зі стандартизації і потребують їх. Політика запозичення має бути регульованою і превентивною, виробляти критерії їх прийняття чи заперечення.

В останні роки з'явилася низка досліджень, в яких розглядаються іноземні запозичення в окремих галузях знань – економіці, юриспруденції³. Є роботи, пов'язані з практикою підготовки окремих видів термінологічних словників, які також ґрунтуються на матеріалах конкретних галузей⁴. Деякі аспекти запозичень, дехто їх називає «лексичними

³ Олійник А. Д. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 20 с.; Сергєєва Г. А. Англійські запозичення в українській правничій термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2002. – 16 с.; Вакулик І. І. Запозичення з класичних мов у науковій термінології сучасних європейських мов (на матеріалі юридичних та економічних термінів української, російської, німецької, французької, англійської мов): Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Ін-т філології. – К., 2004. – 20 с. і т. д.

⁴ Стришенець Н. В. Досвід підготовки англо-українського словника бібліотечної термінології // Вісн. Книжкової палати. – 2004. – № 5. – С. 20–24.

¹ Українська мова: Енциклопедія / НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Ін-т укр. мови. – К.: Вид-во «Укр. енциклопедія», 2004. – С. 195.

² Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / АН СССР. Комитет науч.-техн. терминологии. – М.: Наука, 1982. – 149 с.

інноваціями», в інформаційній термінології також знайшли відображення в ряді публікацій⁵. Вважається, що запозичення найхарактерніші для мовних груп, які належать до однієї мовної сім'ї через значну морфолого-фонетичну схожість між мовою-джерелом та мовою-реципієнтом⁶.

Розглянемо причини та деякі особливості цього способу терміноутворення БІТ, окремі види запозичень, а також, коли варто до них вдаватися, і, що робити для кращого засвоєння в мові.

Серед причин запозичень виділяють мовні або інтралінгвістичні та позамовні або екстралінгвістичні⁷.

До позамовних автори відносять: зростання інтернаціонального характеру науки та глобалізація світового інформаційного простору; потреба в назві нового поняття, відсутнього у даній галузі знань, запозичення терміна разом з поняттям; культурний взаємовплив та взаємообмін між країнами; авторитетність мови-джерела; соціально-психологічні причини: престижність іншомовного слова порівняно з власне українським або засвоєним раніше. Іноді називають навіть «мовний снобізм, моду»⁸.

Серед мовних причин виділяють такі: 1) потреба у розмежуванні понять або в їхній спеціалізації через семантичну завантаженість рідної мови; 2) використання запозиченого слова замість словосполучення чи описового виразу; 3) здатність іншомовних елементів до терміноутворення, неможливість утворення похідних назв від слова, яке існує в рідній мові; 4) прагнення до комунікативної чіткості й однозначності термінів – запозичене слово,

як правило, позбавлене полісемії та омонімії і сприймається однозначно носіями мови-реципієнта. Запозичення є однозначним і нерідко коротким та зручним.

У випадку з БІТ головна причина запозичень на сучасному етапі – прихід нових понять разом із термінами. Треба зазначити, що в українській науковій термінології кількість запозичень завжди була значною. Серед давніх, як і в усіх європейських мовах, переважають латинсько-грецькі. У бібліотечно-бібліографічній сфері латинський дослідник В. Скуїня виділяє такі запозичення латинсько-грецького походження: *бібліотека, бібліографія, бібліофілія, каталог, періодика* тощо (гр.); *класифікація, пагінація, манускрипт, рубрика, інформація, документ, титул, депозитарій, інкунабула, екслібрис* тощо (лат.)⁹. Серед книгознавчих термінів переважають німецькі запозичення: *фоліант, имуцтитул, форзац, шриффт тощо*. Водночас слід зауважити, що багато термінів, утворених на греко-латинській основі, потрапили до української з англійської чи французької мов.

Нині головним джерелом поповнення української БІТ є англійська мова, котра все більше де факто виконує роль міжнародної мови науки, яку в середньовіччя виконувала латина. Практично всі останні запозичення в галузі нових інформаційних технологій є англіцизмами. Терміни програмного забезпечення, назви процесів та операцій, нових видів документів та носіїв, технологій їх опрацювання та передачі і т. п. прийшли до української з англійської. У доповіді ЮНЕСКО, присвяченій обміну технологіями між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, прихід термінології високих технологій названо екстремальним випадком запозичень¹⁰. Така кількість запозиченого матеріалу вимагає ретельного вивчення цього шару лексики і науково вироблених принципів відбору запозичень. Адже відбір повинен відбуватися за суворими науковими правилами, з дотриманням основних вимог утворення й удосконалення терміносистем. З іншого боку, це – непросте питання, тому що важко свідомо впливати на процес запозичення, іноді просто неможливо. Водночас стрімкий приплив значної кількості нових понять і тер-

⁵ Згурьська В. Г. Когнітивно-перекладацький аспект вивчення лексичних інновацій сфери Інтернет та комп'ютерних технологій // Вісн. Сумського держ. ун-ту. Зб. наук. пр. – Суми, 2005. – № 5. – С. 142–148. – Серія «Філолог. науки»; Кислюк Л. Нові англійські запозичення і термінологія // Укр. термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 51–53.

⁶ Terminological Problems Involved in the Process of Exchange of New Technology between Developing and Developed Countries / UNESCO; Prep. by Sager J. C., Nkwenti-Azeh B. – Paris, 1989. – P. 22.

⁷ Гринев С. В. Терминологические заимствования: (Краткий обзор современного состояния вопроса) // Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и терминологических элементов / АН СССР. Комитет науч.-техн. терминологии. – М., 1982. – С. 112; Крысин Л. П. Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни // Русский язык конца XX столетия (1985–1995). – М., 2000. – С. 142–162.

⁸ Туровська Л. Інноваційні процеси в українській науковій термінології // Укр. мова. – 2005. – № 2. – С. 59.

⁹ Скуїня В. П. Принципы заимствования иноязычных терминов в латышской научной терминологии // Проблемы разработки и упорядочения терминологии в Академиях наук союзных республик / АН СССР. Комитет науч.-техн. терминологии. Ин-т языкознания. – М.: Наука, 1983. – С. 241–259.

¹⁰ Terminological Problems ... – P. 22.

мінів не можна залишати стихійним, наслідки якого важко передбачити.

Адаптація і засвоєння нових запозичень українською бібліотечно-інформаційною термінологією, що розпочалося на початку 90-х років минулого сторіччя, ускладнювалися кількома факторами: 1) недостатньою технологічною розвиненістю українських бібліотек; 2) незадовільним рівнем розвитку українського бібліотекознавства; 3) двомовністю з переважанням російської мови в освітній та технологічній сферах; 4) низьким рівнем бібліотечної освіти; 5) відсутністю фахового рецензування в бібліотечних журналах, унаслідок чого туди потрапляли і потрапляють нерівноцінні, з точки зору фахової термінології, матеріали. Всі ці фактори продовжують впливати і сьогодні.

Основним видом запозичень бібліотечно-інформаційних термінів стало так зване повне запозичення (його ще називають прямим¹¹) та часткове або калькування. При повному з іншої мови береться і форма, і значення слова-прототипа (*інтернет, дескриптор, МАРК-формат, сайт, комп'ютер, файл, компакт-диск* тощо), а при частковому – лише значення або семантична структура. Основним способом часткового запозичення є калькування тобто переклад терміна з англійської. Калька також буває повна та часткова. Повна – це послідовний дослівний переклад усіх елементів слова чи словосполучення: *машиночитаний, все-світня павутина, віддалений доступ, електронний ресурс, база даних, мережа, поле, інформаційна система*. Часткова калька – переклад у мові-реципієнті не всіх елементів слова, а лише частини (інформацієзнавство). На думку деяких дослідників межа між кальками і автохтонними словами є нестійкою, деякі можна вважати одночасно автохтонними неологізмами й кальками¹².

Існують різні класифікації запозичень. У згаданому вже звіті ЮНЕСКО, розглядаються три види запозичень: пряме запозичення форм іноземної мови, запозичення слова, запозичення-переклад (калька)¹³. Українські термінознавці виділяють ще такий вид запозичень, як прямі (здійснені безпосе-

редньо з мови-джерела) та непрямі (через посередництво третіх мов)¹⁴. Так, десятиліттями процес запозичення наукової і, зокрема, бібліотечної термінології, в Україні відбувався значною мірою через російську мову. Розпочатий у 20-х роках напрям на безпосередню взаємодію з мовою-джерелом без мови-посередника був обірваний репресіями. І. Шелудько, автор видання «Словник технічної термінології. Електротехніка» (1928) зазначав, що за вихідну мову було взято німецьку, зважаючи на високий розвиток електротехніки в Німеччині та на те, що російська фахова мова творилася весь час під різними чужомовними впливами¹⁵.

Особливе місце серед запозичень займають інтернаціоналізми. У термінології – це терміни-слова, що співпадають за значенням і аналогічні (чи дуже схожі) за вимовою. Якщо просто іншомовне слово торкається лише однієї мови, то інтернаціоналізм стосується одразу кількох мов. Відомий український термінознавець Т. Кияк зазначає: «С лінгвістической точки зрения спорными и сложными представляются проблемы разграничения заимствованных слов и интернационализмов. <...> Поэтому под интернационализмами мы предлагаем понимать слова, имеющие межнациональный характер употребления, в силу их семантической и фонетической близости во многих разнотипных языках»¹⁶. Більшість дослідників дотримуються думки, що той чи інший елемент є інтернаціональним за умови, якщо він повністю чи частково збігається у своїй зовнішній та внутрішній формах принаймні у трьох неспоріднених мовах¹⁷. Зокрема, Т. Кияк у статті «Інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі» стверджує, що «...можна... дати остаточне визначення поняття «інтернаціоналізм». Отже, той чи інший елемент є інтернаціональним за умови, якщо він повністю або

¹⁴ Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. – К.: Вид. дім «KM Academia», 2000. – С. 113.

¹⁵ Див.: Михайлова О. Г., Сидоренко А. А., Сухопар В. Ф. Українська наукова термінологія: Навч. посіб. – Х.: НТУ «ХП», 2002. – С. 16.

¹⁶ Кияк Т. Р., Книгницька М. И. Мотивационные аспекты терминов-интернационализмов // Отраслевая терминология и ее структурно-типологическое описание: Межвуз. сб. науч. тр. / Воронеж. технологич. ин-т. – Воронеж, 1988. – С. 132.

¹⁷ Див.: Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення ... – С. 128; Кияк Т. Інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі // Укр. термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 55.

¹¹ Ми вживаємо термін «повне» запозичення, а не «пряме» через неоднозначність останнього. «Прямим» називають також «безпосереднє» запозичення без посередництва третьої мови.

¹² Каулакене А. Фиксация калькированных терминов в литовских терминологических словарях // Теория и практика научно-технической лексикографии: Сб. статей. – М., 1988. – С. 147.

¹³ Terminological Problems ... – P. 22.

частково збігається у своїй зовнішній та внутрішній формах принаймні у трьох неспоріднених мовах»¹⁸. Тим часом М. Нуг повідомляє про прагматичне правило, за яким у мові бенгалі термін вважається прийнятним, якщо у подібній формі він існує принаймні у шести інших мовах, наприклад, *комп'ютер* є інтернаціональним словом¹⁹. Названі вище повні запозичення (*інтернет, дескриптор, сайт, комп'ютер, файл, компакт-диск*), на нашу думку, також можна віднести до ідеальних інтернаціоналізмів, якими вважаються інтернаціональні форми, що мають абсолютно тотожні значення в різних мовах. Загалом вважається, що ідеальні форми рідко зустрічаються на практиці, але зараз, коли подібні терміни не повністю асимілювалися і не набули інших додаткових відтінків значень у мовах-реципієнтах, їх можна вважати ідеальними інтернаціоналізмами. Свою класифікацію інтернаціоналізмів наводять у книзі «Основи термінотворення» українські дослідники А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк та З. Б. Куделько²⁰.

Бібліотечно-інформаційна галузь відноситься до тих галузей знання, де інтернаціоналізми складають значну частку. Тенденція до створення інтернаціонального термінологічного фонду спостерігається в галузі інформаційних технологій і нині. Навіть найсучасніші інформаційні терміни: *meta-data, таксономія, онтологія (metadata, taxonomy, ontology)* мають старогрецькі корені²¹, *a гіпертекст, конверсія, курсор, диск (hypertext, conversion, cursor, disk)* – латинські та латинсько-грецькі. Отже, давньогрецька й латинська мови залишаються важливим джерелом поповнення нових термінів і у наш час. Міжнародні термінологічні елементи зручні, доступні, легко утворюються. Нині ж у БІТ дуже часто інтернаціональними стають американські терміни: *digitalization, link, click, notebook, authority control, outsourcing*. Так, останній термін, за спостереженнями автора, вживається в німецькій, італійській, польській і нерідко російській (*аутсорсинг*) мовах.

Як на запозичення в цілому, так і на інтернаціоналізми, зокрема, існують різні точки зору. Найчастіше відзначаються такі їх переваги, як чіткість, стислість, високу точність термінованого поняття, підвищену здатність слово утворення і т. п.

¹⁸ Кияк Т. Інтернаціональне та національне ... – С. 55.

¹⁹ Terminological Problems ... – Р. 24.

²⁰ Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення ... – С. 129–131.

²¹ Moschella D. Some IT Terms Really are Greek // Computerworld. – 2002. – Vol. 36. – N. 18. – Р. 25.

Частина дослідників вважає, що інтернаціональні терміни сприяють поліпшенню взаєморозуміння: «...при можливості вибрати между двумя синонимами, обладающими равными достоинствами, следует отдавать предпочтение интернациональному термину»²². Інші звертають увагу на доцільність використання термінів рідної мови, бо вони зрозуміліші, ніж інтернаціональні. Так, остання наведена теза московського бібліотекознавця І. Суислової суперечить погляду сучасних українських термінознавців: «Якщо синонім, утворений на базі ресурсів рідної мови, збігається за оцінками вмотивованості та кількістю лексичних складників з інтернаціоналізмом, то вживання першого є доцільнішим завдяки зрозумілості та органічному засвоєнню внутрішньої форми рідного слова»²³. Подібну думку щодо такого виду запозичень, як кальки, висловлює литовська дослідниця А. Каулакене: «На основі аналізу калькованих термінів можна зробити висновок, що калькування – важливий, але не найпродуктивніший спосіб створення сучасних литовських однослівних фізико-технічних термінів»²⁴. Неприйнятними кальками вона вважає перш за все ті, які вживаються замість корінних литовських термінів, а також ті, утворення яких суперечить правилам литовського словоутворення²⁵.

Українські дослідники А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько відносять кальки до квазіінтернаціоналізмів («калька та інші види квазіінтернаціоналізмів, що мають спільну лише внутрішню форму при різниці у зовнішній»²⁶), тоді як російський вчений С. Гриньов вважає калькування одним із продуктивних способів створення термінів-інтернаціоналізмів, і особливо термінологічних словосполучень, у результаті чого утворюється термінологія національна за формою і інтернаціональна за змістом.

До неповних інтернаціоналізмів можна також

²² Сулова И. М. Развитие терминологии библиотечного дела в национальных республиках Советского Союза // Библиотечное строительство в СССР: Межвуз. сб. науч. тр. / МГИК. – М., 1984. – С. 19.

²³ Кияк Т. Ще раз про болючі точки українського термінотворення // Укр. термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. – К., 2003. – Вип. V. – С. 17.

²⁴ Каулакене А. Фиксация калькированных терминов в литовских терминологических словарях // Теория и практика научно-технической лексикографии: Сб. статей. – М., 1988. – С. 147.

²⁵ Там же. – С. 148.

²⁶ Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення ... – С. 135.

віднести інтернаціональний елемент, який запозичується не у всіх значеннях, що він їх має у мові-джерелі, а лише у певних, які можуть або частково збігатися, або зовсім не збігатися. «Схожість форм при розбіжностях у значенні не може давати підстав називати такі лексичні паралелі справжніми інтернаціоналізмами»²⁷. Інколи запозичений термін набуває вузького значення, інколи – ширшого. Так, англійський із латинськими коренями термін *format* ширший від українського запозичення *формат*. В англійській мові цей термін, окрім значення «формат, розмір видання» та «організація (електронних) даних», яке він має і в українській БІТ, ще означає «тип видання».

Нерідко у різномовних аналогічних терміносистемах існують терміноформи, які нагадують інтернаціоналізми, але суттєво різняться за змістом. Їх ще називають «псевдодрузями перекладача» або «міжмовними термінологічними омонімами»²⁸. Так, термін *academic library* за схожістю форм найчастіше перекладають *академічна бібліотека*, хоча насправді у мові-джерелі він означає *бібліотеку вищого навчального закладу*, його синонімом є термін *університетська бібліотека*. Відповідно: *academic press* – *університетське видавництво*, синонім – *university press*. Тому при перекладі інтернаціоналізмів та форм, що їх нагадують, слід поводитися дуже обережно. Такі терміни можуть як полегшити працю перекладача, так і призвести до помилок.

Серед запозичень, залежно від їхнього характеру, розрізняють також: іншомовні слова, варваризми, запозичені слова та ін.²⁹ Найменш асимільованими вважаються варваризми, тобто іншомовні або створені за іншомовним зразком слова чи звороти, що не стали загальноживаними, не відповідають нормам даної мови, зберігаючи своє національно-конотативне забарвлення³⁰. Варваризми вживаються в силу певної моди чи інших екстралінгвістичних причин і не є закріпленими в мові ні функціонально, ні стилістично³¹. Одним із надійних критеріїв віднесення терміна до варваризму вва-

жається той, що варваризми не називають ніяких іноземних реалій, мають відповідники в рідній мові й легко можуть бути перекладені шляхом заміни відповідниками³², тобто більше виконують стилістичні функції. Різниця між словами рідної мови і варваризмами має функціональний або стилістичний характер і певною мірою аналогічна різниці між словами однієї мови, але різних лексичних шарів. Приклад: *копірайт, контент*.

Запозичення розрізняють також за ступенем асиміляції. Розвиток технічних понять бурхливо відбувається і випереджає розвиток мови. Треба час, щоб мова пристосувалася до потреб техніки. Нова технологія, нові види і носії інформації, способи її передачі тощо творять новий словник, нерідко нестійкий, що дедалі змінюється. Асиміляція може бути повною та частковою³³. При повній асиміляції відбувається повне пристосування запозиченого терміна до особливостей мови-реципієнта (*інформація, колекція, класифікація*), а при частковій – деякі граматичні особливості зберігаються, наприклад, слово не відмінюється (*факсиміле, ректо, версо*) чи зберігає оригінальне написання у запозиченому слові (*web-site, online*). Ступінь впливу національної мови на неологізми, утворені після запозичення, є певним показником асиміляції нової технології в національну культуру³⁴. Вже зазначалося, що ставлення до запозичень неоднозначне. Одні вважають, що «не слід шукати іншомовне слово, якщо в рідній мові вже функціонує звична та вмотивована лексична одиниця із тим же значенням»³⁵. Інші – що зростання запозичень засмічує мову і перешкоджає розвитку її словотвірної здатності. Частина дослідників, звертаючи увагу на міжнародний характер наукових і технічних досягнень, вважають, що наукова термінологія повинна бути міжнародною, підтримують упровадження запозичень, відзначаючи, що вони розширюють склад української лексики, удосконалюють її ресурси. У цьому зв'язку важко погодитися з однозначним твердженням деяких авторів, що «інтернаціоналізм асоціюється з запозиченнями, а на-

²⁷ Там само. – С. 122.

²⁸ Шаблій О. «Термінологічний суржик» як вияв міжмовної інтерференції у спеціальних текстах // Укр. термінологія і сучасність: Зб. наук. пр. – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 289–292.

²⁹ Українська мова: Енциклопедія / НАН України; Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Ін-т укр. мови. – К.: Вид-во «Укр. енциклопедія», 2004. – С. 180.

³⁰ Там само. – С. 59.

³¹ Гринев С. В. Терминологические заимствования ... – С. 127.

³² Там же.

³³ Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення ... – С. 109.

³⁴ Докладніше про це див.: Стришенець Н. Розвиток професійної термінології як засобу взаєморозуміння між бібліотекарями різних країн // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2003. – Вип. 11. – С. 51–58.

³⁵ Кияк Т. Ще раз про болочі точки українського термінотворення ... – С. 17.

ціоналізм – з пуризмом»³⁶. У цілому ж більшість фахівців вважає запозичення природним компонентом розвитку мови, адже будь-яка мова зазнає іншомовного впливу та впливає на інші, і лише надмірне захоплення запозиченнями може нашкодити. Необхідно дотримуватися розумного балансу між трьома основними методами найменування нових явищ: використання існуючих мовних ресурсів; модифікація існуючих ресурсів; використання нових ресурсів або запозичення. Термінотворці більшості країн світу прагнуть дотримуватися такого балансу, поєднуючи як елементи інтернаціональності терміносистем, так і національної самобутності. Розумний баланс може бути порушений надмірними запозиченнями, пуризмом чи станом, коли в умовах двомовної ситуації наука та технологія розвиваються іноземною мовою.

Якими мають бути запозичення? Які критерії, методи і правила слід покласти в основу цього процесу?

1. Очевидно, запозиченням не повинна бути надана перевага над автохтонними методами творення термінів. Чим більше буде вживатися новий термін, тим більшою є потреба створити автохтонну форму³⁷.

2. При запозиченні іноземного терміна треба дослідити його з точки зору багатозначності в мові-джерелі і, що особливо важливо, в мові-реципієнті. Запозичення не повинно творити синонімів. Хоча воно може наповнювати новим змістом, диференціювати уже існуюче поняття. Наприклад, до існуючого терміна *перевидання*, запозичується *факсиміле* (максимально точне відтворення попереднього видання).

³⁶ Михайлова О. Г., Сидоренко А. А., Сухопар В. Ф. Укр. наукова термінологія: Навч. посібник. – Х.: НТУ «ХПІ», 2002. – С. 121.

³⁷ Terminological Problems ... – P. 22.

3. Щоб запозичення гармонійно інтегрувалися до української бібліотечно-інформаційної лексики, вони мають відповідати її морфологічній, фонетичній і синтаксичній структурі.

4. Запозичення має обмежуватися термінами, фрази не повинні запозичуватися.

5. Вдаватися до запозичення лише в тому випадку, коли воно точніше відображає означуване поняття (в контексті йому подібних).

6. Деякі термінознавці вважають за доцільне залучати термінологічні комісії для відбору та перекладу запозичень. Для вибору оптимальної форми запозичення необхідно провести зіставний аналіз різних його варіантів.

Таким чином, БІТ становить динамічну лексико-семантичну групу, яка має тенденцію до активного поповнення новими термінами, значною мірою за рахунок запозичень з англійської мови. Розгляд проблеми запозичень до української БІТ показує, що як спосіб поповнення спеціальної лексики для найменування нових понять, пов'язаних із впровадженням нових технологій, диференціації й уточнення існуючих, заміни описових зворотів, запозичення є неминучим явищем. Разом із тим, запозичення не є однорідними. Нерідко вони залучаються без попереднього аналізу існуючих можливостей утворення термінів із використанням засобів власної мови. У деяких країнах, з огляду на важливість проблеми прийнято навіть спеціальні правила щодо перекладу запозичень, наприклад, термінологічними комісіями; вводяться спецкурси з фахової термінології до програм вишів. Упорядкуванню запозичених термінів сприяє також видання перекладних та тлумачних словників, підготовка та видання національних підручників і стандартів.